
Raniero Cantalamessa
RIJEČ I ŽIVOT

NEDJELJA USKRSNUĆA GOSPODNJEGA

Čitanja: Dj 10, 34a.37-43; Kol 3,1-4; Mt 28,1-10;

“USKRSNU ZAISTA”

Učenici koji su se na Uskrs uvečer vratili iz Emausa u Jeruzalem da jave kako su vidjeli Gospodina, na ulasku u dvoranu gdje su bili sabrani drugi učenici, još i prije negoli su otvorili usta, dočekani su zborom glasova koji su vikali: Zaista je Gospodin uskrsnuo i ukazao se Šimunu (Lk 24,34). Sva današnja čitanja govore da je Krist „uskrsnuo“; ali samo Lukin tekst ima još i prilog “zaista”. Mala je to riječ (u grčkom *ontos*), ali tako bremenita i jedra značenjem! Želi reći: stvarno (ne tako reći), kako jest (a ne samo kako se čini).

Apostolska zajednica želi nam na taj način naglasiti da - kad je u pitanju uskrsnuće - nije dovoljna bilo kakva vjera, pa ni ona u svom duhovnom i simboličnom značenju, nego se traži vjerovanje u “činjenicu” uskrsnuća, vjerovanje u njegovu “povijesnu” istinu. Stoga će ovaj prilog “zaista” ove godine biti temelj naše uskrsne homilije.

U kom se smislu može govoriti o uskrsnuću kao povijesnom događaju? U najosobitijem smislu: ono je na međi povijesti kao ona nit koja dijeli mora od kopna; u isto vrijeme je unutra i vani. S uskrsnućem se povijest otvara onomu što je iznad povijesti, eshatologiji. U nekom smislu, uskrsnuće je prekid povijesti i premašivanje povijesti, kao što je i stvaranje njezino započinjanje. To znači da je uskrsnuće događaj koji je u samome

sebi neposvjedočiv i nedohvatljiv našim razumskim kategorijama koje su odreda vezane uz iskustvo. Nitko nije bio prisutan u času u kom je Isus uskrsnuo nitko ne može reći da je vidio Krista gdje "uskrsava", nego samo da ga je vidio „uskrsnuloga“. Uskrsnuće se upoznaje samo "a posteriori", samo nakon događanja. Isto kao i Utjelovljenje: to je fizička prisutnost Riječi u Mariji što pokazuje činjenicu da se on utjelovio. Tako i Kristova duhovna prisutnost u zajednici, postavši vidljiva po ukazanjima, pokazuje da je on zaista uskrsnuo. To tumači zaista zbunjujuću činjenicu da nijedan svjetovni povjesničar ne govori o uskrsnuću. Tacit, koji ipak spominje "smrt nekoga Krista u vrijeme Poncija Pilata" (Anali, 25) šuti o uskrsnuću. Naime, ovaj događaj imao je i važnost i smisao samo za onoga koji je njegove posljedice osjećao i kušao u krilu zajednice.

U kome, onda, smislu govorimo o povijesnom približavanju uskrsnuću Kristova? Ono što se nameće promatranju povjesničara i što mu omogućuje da govori o uskrsnuću, zapravo su dvije činjenice: neočekivana i neprotumačiva vjera učenika (tako uporna i tako jaka vjera, spremna da se suprotstavi čak i dokazom mučeništva) i tumačenje koje su nam o takvoj vjeri oni sami ostavili. Još jednom se vraćamo na njihovo svjedočenje, da bismo vidjeli dokle je tom vjerom omogućeno da se približimo činjenici uskrsnuća.

Okolo godine 56. poslije Krista apostol Pavao piše: "Predao sam vam najprije ono što sam primio: da je Krist, suglasno Pismima, umro za naše grijeha, da je pokopan, da je treći dan, suglasno Pismima, uskrsnuo, da se ukazao Kefi, potom Dvanaestorici. Zatim se ukazao braći kojih je bilo zajedno više od pet stotina, od kojih većina još i sada živi, a neki su već pomrli. Potom se ukazao Jakovu, pa onda svim apostolima. A naposljetku, ukazao se i meni kao nedonoščetu" (1 Kor 15,3-8).

Središnja jezgra toga svjedočanstva jest "vjerujem" prije svetog Pavla, a koje je on - kako to izričito i kaže - primio od drugih i koje možemo vratiti negdje oko 35. poslije Krista, to jest 5-6 godina poslije Kristove smrti. Dakle, najdrevnije svjedočanstvo.

Što u stvari svjedoče i tvrde njegove riječi? Dvije činjenice. Prvo: "bio je uskrišen", u smislu "nanovo se probudio", "nanovo se pojavio" ili, u pasivu, "bi probuđen", "bi uskrišen", razumije se od Boga. Jasno je da su sve to nerazmjerne riječi, jer se Krist ne pridize unazad - na život kojim je živio prije; ne vraća se na

prijašnji život poput Lazara, da bi ponovno umro, nego se pridiže na život unaprijed - u novom svijetu, na novi život po Duhu (usp. Rim 1,4). Radi se o nečemu što nema sličnosti u čovječjem iskustvu, pa se, stoga, mora izraziti i izražavati približnim i slikovitim izrazima.

Drugo: “ukazao se”, u smislu “pokazao se”, postao vidljiv od Boga. Radi se o sasvim jakom i konkretnom iskustvu, radi čega i “nisu mogli drukčije nego govoriti što su vidjeli i čuli” (Dj 4,20). A to su oni koji su se osobno sreli s njim, Isusom iz Nazareta, a ne s njegovim priviđenjem. Pavao kaže da većina od njih još i sada živi, upućujući tako, prešutno, tim svjedocima čitatelja, da se mogne uvjeriti. Zatim se iskustvo tih drugih potvrdilo i vlastitim iskustvom: ukazao se i meni. Kad netko, kao što je to sv. Pavao, tvrdi s takvom prostodušnošću i sigurnošću neku stvar kao što je ova, tu nema mjesta kolebanju: ili je zaista vidio uskrsloga i živoga Krista ili je lažac.

U evanđeoskim pripovijestima ogleda se daljnje svjedočenje Crkve. Ipak središnja jezgra ostaje nepromijenjena: Gospodin je uskrsnuo i ukazao se živ! K tome se pridružuje i novi element: prazan grob. To sv. Ivanu služi kao fizički dokaz Isusova uskrsnuća (usp. Iv 20,3 sl.). Ali i za evanđelja su ukazanja odlučna činjenica.

Eto, to nam u krajnjoj sintezi, govore izvori. Krist se iza smrti učinio vidljivim i u tijelu čitavom nizu svjedoka i omogućio im da ga prepoznaju kao onoga koji je živio i djelovao među njima prije smrti. Radi se o konkretnom, tjelesnom iskustvu: Uskrsloga su vidjeli svojim očima, slušali ga svojim ušima i, možda, doticali ga (usp. Mt 28,9; Iv 20,27). Kad se ukazivao, Isus je davao utisak da je tjelesno prisutan u vremenu i prostoru, da se kreće u ovome svijetu. Bili su tu osobni susreti kao i oni kad je on bio živ, to jest svjedoci su bili sasvim sigurni da se radi o istoj osobi kao i otprije. I Novi zavjet, koji zna za iskustvo viđenja, opisuje ukazivanja Uskrsloga kao nešto sasvim drugačije.

Ipak, ukazivanja svjedoče i o novoj dimenziji Uskrsloga, o njegovom načinu bivovanja “po Duhu”, što je novi i drukčiji način s obzirom na način bivovanja “po tijelu”. Na primjer, njega ne može prepoznati svatko tko ga vidi, nego samo onaj komu sam on dozvoli da ga prepozna. Njegova tjelesnost sada je drukčija od one prije. Slobodan je od fizičkih zakona: ulazi i izlazi kroz zatvorena vrata; pojavljuje se i nestaje. Gdje je bio Isus kad je iščezao i odakle se ponovno pojavljivao? To je tajna, kao

što je tajna i ono njegovo blagovanje iza uskrsnuća. Da bismo o tome mogli govoriti, nedostaje nam neko iskustvo budućega svijeta - svijeta Božjega u koji je on ušao. To je isto kao i kad netko vlastitim nogama dotrči do ruba mora, a zatim se mora zaustaviti i zadovoljiti se da samo pogleda naprijed, jer u vodi više ne vrijede zakoni koji su mu dozvoljavali da hoda po kopnu. U svijet uskrsnuća ulazi se samo vjerom.

Rečeno je, da se svi prigovori protiv kršćanstva lome na stijeni - kamenu koji je odvaljen s Kristova groba i odbijaju se kao valovi od grebena. To je istina ali se vjernici ne mogu izuzeti da ne gledaju u lice ovim prigovorima i na njih ne odgovaraju, makar znali da će njihovi odgovori uvijek biti jalovi, sve dok sam Uskrsli ne rasvijetli um onoga koji ga sluša.

Najprije u vezi s ukazanjima. Još uvijek se poteže tumačenje da se radilo o psihogenim viđenjima, tj. o tako živim sjećanjima na Krista, te im se pričinjalo da su ga stvarno i vidjeli uskrsloga. Međutim, kad bi bilo tako, onda bi baš to bilo ništa manje čudno. Naime, to pretpostavlja da su različite osobe na različitim mjestima i u različitim situacijama odreda imale isti "utisak" (ili halucinaciju).

Učenici se nisu mogli prevariti: bio je to odreda konkretni svijet, ribari, sve prije negoli skloni nekim viđenjima. Već na početku oni ne vjeruju, pa se Isus, tako reći, morao truditi da otkloni taj otpor (Lk 24,25: "O ljudi bez razumijevanja i spore pameti za vjerovanje..." Mk 16,14: "Prekori ih zbog njihove nevjere i okorjelosti srca"). Isto tako, nisu mogli prevariti druge. Tome su se protivili svi njihovi interesi: prvi bi oni i bili i osjećali se prevarenima od Isusa, da on nije uskrsnuo. Zašto onda ići u susret progonstvu i smrti za njega? Viđenja redovito uslijede kod onoga koji ih očekuje i silno priželjkuje, a ne kod onoga koji na to ni ne misli. A znamo da apostoli, poslije svega onoga što se zbilo na Veliki petak, nisu očekivali ama baš ništa, čak su držali da je Kristov slučaj završen, i pomišljali da se vrate u svoja sela i k svojim prijašnjim poslovima. Što je, onda, u njima prouzročilo neočekivanu i korjenitu promjenu u duševnom stanju, da vjeruju, svjedoče, utemeljuju Crkve, ako ne baš ukazanja uskrsloga Krista?

Mnogi od onih koji niječu povijesni karakter uskrsnuća ipak pripuštaju da je Bog izravno posredovao u slučaju Isusa iz Nazareta jamčeći za njegovu parnicu pred očima svijeta. Ali, ako je tako, onda je jasno da je Bog na neki način čudesno djelovao

u Isusu iz Nazareta. Ako je čudesno djelovao, kakva, onda, razlika pripustiti da se radilo o pravom uskrsnuću i pravim ukazanjima, a ne samo o nutarnjim i samo nekim priviđenjima i vizijama? Zar postoji nešto što je za Boga previše, ili zar Bog voli opsjenarstvo?

Na što se, onda, oslanja povijesno istraživanje u pitanju Kristova uskrsnuća? Možemo to otkriti - kako savjetuje Kierkegaard (usp. *Diario*, II., str. 302, br. 2673) – u riječima učenika iz Emausa: neki su učenici, na Uskrs ujutro, išli k Isusovu grobu, i ustanovili da je točno onako kako su izvijestile žene koje su tamo išle prije njih, ali njega nisu vidjele (usp. Lk 24,22-24). I povijest ide k Isusovu grobu i mora ustanoviti da je onako kako rekoše svjedoci. Ali, ni ona ne vidi njega, Uskrsloga. Nije dosta ustanoviti povijesno, nego treba “vidjeti” Uskrsloga. A to povijest ne može dati, nego samo vjera. Uostalom, isto se dogodilo i s ondašnjim svjedocima: i njima je trebao jedan skok: od ukazanja i, možda, praznoga groba - a to su povijesne činjenice – došli su do tvrdnje: Bog ga je uskrisio!, a to je tvrdnja vjere. Ukoliko je tvrdnja vjere, ona je ne samo tekovina nego je još više dar. I doista, ni u evanđelju svi ne vide Uskrsloga, nego samo oni kojima je on omogućio da ga prepoznaju. Učenici iz Emausa putovali su s njim a nisu ga prepoznali nego tek onda, kad je to on htio, otvoriše im se oči i prepoznaše ga. (Lk 24,31).

Preostaje nam samo jedno, molimo da bi se i naše oči otvorile na ovaj Uskrs i na novi način primile svjetlo uskrsnuća, da bismo prepoznali Gospodina u lomljenju kruha i tako svjedočili i mi svojoj braći da je „Gospodin zaista uskrsnuo“.

DRUGA VAZMENA NEDJELJA

Čitanja: Dj 4,32-35; 1 Iv 5,1-6; Iv 20, 19-31

KRIST JOŠ NIJE SASVIM USKRSNUO: USKRSNA MORALKA

U homiliji prošle nedjelje pokušali smo *povijesnim približavanjem* događaju uskrsnuća. Danas bismo pokušali *duhovnim i moralnim približavanjem*. Približavati se otajstvu uskrsnuća s duhovnom ili moralnom preokupacijom znači aktualizirati značenje uskrsnuća za nas, iz njega izvlačiti svjetlo ne samo za vjeru nego i za konkretno životno djelovanje u

svakodnevnom životu. Uostalom, između dva današnja čitanja postoji životni kontinuitet: povijest daje temelje vjeri, a vjera, sa svoje strane, daje temelje praksi. Iz vjere u uskrsnuće rađa se uskrsna moralka. Kristovo se uskrsnuće nastavlja u povijesti sve dok bude i jednog člana njegova tijela, koji mora u sebi ponavljati ono što nedostaje da bi njegovo uskrsnuće bilo potpuno i konačno. Krist je svečano uveo “stanje uskrsnuća”; on je prvenac onih koji se bude od sna (usp. 1 Kor 15,20). Prvorođenac od mrtvih (Otk 1,5) jest prvenac samo ako pretpostavlja da će ga i druga braća slijediti u uskrsnuću od mrtvih. Mogli bismo reći da u svakome od nas Krist očekuje da uskrsne; u svakom krštenome pohranjena je čestica Krista koji očekuje svoje uskrsno jutro da izađe vani iz groba.

To tumači onu prividnu nedosljednost Novoga zavjeta koji ponekada govori o našem uskrsnuću kao o stvari koja je već prošla (Ef 2,6: “S njim nas uskrisi i postavi na nebesima, u Isusu Kristu”; Kol 3,1: “Ako ste uskrsnuli s Kristom...”), a ponekada o tome govori kao o budućem, kao o nekom događaju koji se tek ima zbiti (usp. Rim 8,10; 2 Tim 2,17). Ne radi se o dva različita uskrsnuća – uskrsnuća duše i uskrsnuća tijela – nego samo o jednom uskrsnuću – onom duhovnom - koje je u isto vrijeme i prošlo i buduće, jer je trajno; koje je započeto u krštenju i nastavlja se kroz čitav život, sve dotle dok ne postane jedan duh s Kristom (1 Kor 6,17), to će se zbiti tek nakon smrti.

Međutim, postoji i uskrsnuće srca (kako ga nazivlje sv. Leon Veliki), a ne samo tijela. I ako će se uskrsnuće tijela zbiti “u posljednji dan” (Iv 6,40), uskrsnuće srca se zbiva svaki dan. Uskršavati – može biti ili postojati najdraži čin i pokret kršćanina.

Uskršavati, ali kako? Što znači uskršavati? Da bismo na to pitanje odgovorili, moramo se zapitati u čemu stoji baš Kristovo uskrsnuće? Sveti ga Ivan definira kao “odlazak s ovog svijeta k Ocu” (usp. Iv 13,1): odlazak iz života ovoga svijeta u život Oca. Ne odmiče se mnogo ni sv. Pavao. I on poimlje uskrsnuće kao odlazak iz života “po tijelu” u život “po Duhu”: Isus Krist – kaže on – rođen je po tijelu od potomstva Davidova, a uskrsnućem od mrtvih – po Duhu Svetom – pokazao se kao Sin Božji (Rim 1,3-4).

Uskrsnuti nije za Isusa značilo ono što smo mi navikli zamišljati, a to znači otvoriti grob i izaći vani lebdeći u zraku, čak i s malom zastavicom u ruci, kao što to gledamo na nekim slikama pojedinih umjetnika. Nije se ono sastojalo od nekoga

prostornog ili vremenskog kretanja. Tumačenje svega je u Duhu: Duh Sveti je ušao u beživotno Isusovo tijelo, oživio ga i povukao u “njegov” svijet, a to je Božji svijet. Ne može se reći: Krist se povratio u život, jer ovaj život sada nije onaj isti život otprije; on je radije počeo živjeti novim životom, uprav životom “po Duhu”, a to je život u Božjoj jakosti, njegovoj slavi i njegovoj slobodi.

Dakle, i za nas uskrsnuti znači prijeći iz života “po tijelu” u život “po Duhu”, s temeljitom razlikom što za nas tijelo ne znači samo mogućnost trpljenja, patnju, ograničenost, tj. posljedice grijeha, kao u Isusovu slučaju, nego označuje baš grijeh.

Pavao ima i još jedan izraz za uskrsnuće: živjeti novim životom (Rim 6,4); napustiti stari način življenja (stari jer je plod grešne navike i vodi u smrt) pa živjeti na novi način, novinom stvorenom Kristovim uskrsnućem. Provesti Uskrs – čita se kod jednoga crkvenog oca – znači prelaziti iz starine na djetinjstvo, razumije se ne djetinjstvo po dobi nego po bezazlenosti (sv. Maksim Torinski, Ser. 54,1). Možda ona glasovita iz evanđelja “postati kao djeca” i nema drugog tumačenja nego ovo. Pa i sv. Petar ga je dobro upotrijebio kad je prvim kršćanima preporučivao da budu kao tek rođena dječica koja čeznu za onim čisto duhovnim mlijekom (1 Pt 2,2). Postati kao djeca – kako reče sam Isus Nikodemu – znači ponovno se roditi (usp. Iv 3,3 sl.).

Prolazak ili obnova, o kojoj govorimo, ima i svoj objektivni vid. Mogli bismo ga nazvati “Božji dio”. Izvršuje se u sakramentima: sam novi život Uskrsloga dolazi k nama u krštenju i u euharistiji (usp. Rim 6,3 sl.). U taj Božji dio, potpuno besplatni i bez ikakva našeg napora, spadaju i tri bogoslovne kreposti vjere, ufanja i ljubavi, po kojima smo imali prve plodove Duha (Rim 8,23) i započeli živjeti kao oni koji su uskrsnuli.

Uskrsna moralka koja izvire i proizlazi iz Kristova uskrsnuća sastoji se, dakle, bitno u ovome: živjeti po Duhu, hoditi u novini života, hoditi u poslušnosti Bogu. Ne radi se o nekoj apstraktnoj ili osobnoj moralci. Čak protivno! To nam pokazuje sam apostol Pavao. U istoj poslanici Rimljanima, u kojoj je naglasio ta velika načela, pokazuje, isto tako, kakve sve praktične posljedice ta načela imaju u svakodnevnom životu krštenoga (usp. Rim 12-14). Oni koji teže da postanu duhovni ljudi i novi ljudi – kaže on – moraju biti gorljivi Duhom, nadom se veseliti, u nevolji biti strpljivi, u molitvi ustrajni, pritjecati u pomoć svetima u potrebi, revno njegovati gostoljubivost (Rim 12,11-13); moraju se radovati

s onima koji se raduju, a plakati s onima koji plaču; prihvaćati one koji su slabi u vjeri ne govoreći o njihovim kolebanjima i ne osuđujući ih; ne smiju biti bahati, niti se sami osvećivati, nego se pokoravati višim vlastima, a nadasve ljubiti, jer ljubav je ispunjeni Zakon (usp. Rim 13,10). Svaki taj izraz je u stanju da rasvijetli i preobliči naš kršćanski život, kad bi se ozbiljno uzimao kao program na početku novoga dana ili novoga tjedna. Dakle, ne radi se o apstraktnim stvarima.

Ali, rekao sam već, ne radi se ni o nekoj osobnoj moralci. Naprotiv ovdje se ide uz korijen zajednice, tamo gdje se ona rađa. Zajednica se rađa iz ovih stvari: iz uzajamne ljubavi, iz prihvaćanja, poštivanja, dijeljenja vlastitih dobara, iz darivanja samoga sebe za služenje braći. Zgrada živih kamenja, a to je Crkva (usp. 1 Pt 2,5). Ne može se graditi, ako prije ne postoje ta živa kamenja koja je moraju sačinjavati: zdravlje čitavoga tijela ovisi o zdravlju pojedinih udova.

Ujedinjavajuća snaga ove uskrsne moralke ne iscrpljuje se niti oblikovanjem Crkve, nego se proteže na čitav svemir. Oslobođenje stvorenoga u uskom je odnosu s oslobođenjem kršćanina. Pavao govori o jednom i drugom (Rim 8,5-18; 8,19-23). Stvorenje čeka da se oslobodi ropstva raspadljivosti i da sudjeluje u slobodi djece Božje. Produhovljenje čovjeka otkupljenoga po Kristu postaje put produhovljenja svijeta. Stvorenje čeka mnoge svete Franje, tj. ljude slobodne, nove, duhovne, koji će iskoristiti svoju skrovitu čežnju da sudjeluju u proslavljanju Boga i postanu pjevači njegove nade. Samo onaj koji je zaista uskrsnuo s Kristom može činiti da i drugi uskrsavaju.

TREĆA VAZMENA NEDJELJA

Čitanja: Dj 3,13-15.17 – 19; 1 Iv 2,1-5a; Lk 24,35-48;

SVJEDOCI NJEGOVA USKRSNUĆA

Ulomak evanđelja što smo ga maloprije čuli završio je riječima: Vi ste svjedoci toga. Bilo je to mučno povjerenje koje je Isus predavao svojim učenicima. Naime, oni su još živjeli sakriveno zbog njegove smrti, u strahu da ih vlast ne prepozna kao učenike Nazarećanina. A evo sada Isus od njih traži da izađu napolje i govore da je on uskrsnuo od mrtvih trećega dana

i da propovijedaju u njegovo ime svim narodima obraćenje i oproštenje, počevši baš od Jeruzalema.

Taj nemogući pothvat je u stvari baš ono što vidimo da se ostvaruje u prvom čitanju. Sutradan po Duhovima, Petar kaže narodu u Jeruzalemu: “Vi ubiste začetnika života, no Bog ga uskrisi od mrtvih, čemu smo mi svjedoci... Pokajte se, dakle, i obratite!” Apostoli su ostali sami i u malom broju, s nalogom da propovijedaju evanđelje svakom stvorenju (usp. Mk 16,15), ali se nisu obeshrabrili. Shvatili su da je samo jedan njihov zadatak: svjedočiti ono što su čuli i vidjeli da se ispunilo na Isusu iz Nazareta, a sve ostalo će uraditi on sam, djelujući zajedno s njima i potvrđujući njihovu riječ čudesima (usp. Mk 16,20). “Apostol” tako postaje sinonim za svjedoka uskrsnuća (usp. Dj 1,22). Bog ga uskrisi od mrtvih i mi smo tome svjedoci: to je kratki sažetak njihova propovijedanja (usp. Dj 2,32; 3,15; 10,40 sl.). Vidjeli smo i svjedočimo, kliče Ivan (usp. 1 Iv 1,2). To ih je svjedočenje odvelo sve, jednog za drugim, u mučeništvo. Međutim, kroz nekoliko desetljeća izvršeno je ono što se ljudima činilo nemogućim: propovijedalo se evanđelje svemu svijetu, čitave narode se pretvaralo u njegove učenike.

Apostoli su ubrzo spoznali da u davanju svjedočanstva Isusu nisu sami. S njihovim svjedočenjem ujedinjivalo se – doduše šutke, ali neodoljivo – svjedočenje Duha Svetoga svaki put kad su govorili o Isusu: Za ovo svjedočimo mi i Duh Sveti kojega je Bog dao onima koji mu se pokoravaju (Dj 5,32). Duh istine, koji izlazi od Oca – pretekao je Isus – svjedočit će za mene; i vi ćete svjedočiti (Iv 15,26 sl.).

Takvo se svjedočenje, koje možemo nazvati “službeno” (ukoliko je vezano uz apostolsku službu), nastavlja i danas u Crkvi. Drugi vatikanski sabor to je uvelike naglasio, kad govori o biskupima i svećenicima kao “svjedocima Krista i evanđelja” (LG 21; 25). Čitava crkvena hijerarhija – uključujući papu i sabore – može se gledati u ovome svjetlu: kao onaj dio koji predsjedava svjedočenju o Isus Kristu i bdije nad autentičnošću tog svjedočenja (pravovjerje). Na hijerarhiju moramo nužno paziti i pustiti da nas ona vodi. Ali, ne smijemo se apsolutno zaustaviti na njoj držeći da smo oslobođeni od dužnosti da i sami dajemo svoje svjedočenje. Onom “službenom” svjedočenju mora se pridružiti i svjedočenje koje je Duh Sveti u stanju probuditi u svakome krštenome. Pače, danas želimo na poseban način govoriti baš o svjedočenju “Duha”.

I laici su svjedoci Kristova uskrsnuća. "Svaki laik mora pred svijetom biti svjedok uskrsnuća i života Gospodina Isusa, i znak Boga živoga" (LG 38). Držim da vremena u kojima živimo traže da se tim riječima, koje su po sebi stare, dade novi smisao. A taj novi smisao jest ovaj: laici kršćani moraju već jednom prestati sebe smatrati samo pasivnim svjedocima vjere, i postati aktivni i kreativni svjedoci. Što to znači? Znači da se laici više ne mogu zadovoljiti time da budu ponavljači riječi koje su čuli od hijerarhije ili od svećenika preko nedjeljne mise, nego moraju spoznati i usvojiti Božju riječ, tumačiti je i shvaćati u svjetlu Duha koji im je dan i po konkretnim iskustvima njihova života, svjedočeći za nju i tako na "originalan" način. "Ponovno usvajanje" jest izraz koji se u naše dane rado upotrebljava, u vezi s društvenim sukobima, ali vrijedi i na polju vjere. Treba se ponovno vratiti u posjed ove riječi koju nam je Krist dao na krštenju pod simbolom male upaljene svijeće. Treba ponovno otkrivati što znači biti proročki i sveti narod.

To je problem vjerojatnosti i, još i prije, problem poštenja. Ne može se časno svjedočiti ono što se pozna samo po čuvenju. Svjedok je vjerodostojan samo onda kad govori o stvarima koje je vidio ili čuo, drugim riječima, o onome što je živio. Ja mogu svjedočiti da je Krist uskrsnuo i da živi samo onda ako je on uskrsnuo u meni i živi u meni. Kad iskustveno osjećam njegovu prisutnost i njegovu utjehu, kad mi daje snagu da se otvorim drugima, da oprostim i da budem veseo, tek tada shvaćam da je on uistinu uskrsnuo i u stanju sam ga i drugima svjedočiti. Sve drugo, makar bilo obučeno i u povijesnu kulturu i rječitost, ne uvjerava. Slično je blijedom zimskom suncu koje svijetli, ali ne grije.

Trebalo bi se spustiti na konkretno, na stvarno, da bi se shvatilo kad se uistinu posjeduje takvo živo svjedočenje Isusa, a ne samo svjedočenje koje se ponavlja ili je već ugašeno. Samo jedan primjer. Pohvalno je, ali nedovoljno, svjedočenje majke koja u ove dane, kad se primiće prva sveta pričest, pomaže svom djetetu da ponovi vjeronauk (katekizam), nauči napamet odgovore. Međutim, još je življe svjedočenje one majke i onoga oca koji svojim načinom korenja i opraštanja svome djetetu i opraštanja između sebe, šuteći uče dijete kako će osjetiti Božje opraštenje; koji lomeći mu kruh na stolu i sipajući s ljubavlju hranu u njegov tanjur, malo-pomalo, uz podržanje nebeskoga Oca koji hrani sve ljude, i držanje Isusovo koji sebe samoga

daje za hranu svojim prijateljima. Na jednom međunarodnom kongresu teologa, jedan Indijanac je ispričao da je ovako shvatio sakrament pokore i euharistije: "Gledajući kako naš otac među nama dijeli ono malo hrane što smo je imali, ostavljajući sebe za kraj, shvatio sam što znači vjerovati da nam je Krist dao svoje tijelo!". Izbljedom su sva ona i naučenija teološka izlaganja i razglabanja nasuprot tome svjedočanstvu.

Neka nas danas euharistija potakne da s poniznim i odvažnim "da" odgovorimo na Kristovu ponudu da "budemo svjedoci njegova uskrsnuća".

ČETVRTA VAZMENA NEDJELJA

Čitanja: Dj 4,8-12; 1 Iv 3,1-2; Iv 10,11-18;

"NAROD PAŠE NJEGOVE, OVCE ŠTO ON IH ČUVA"

U sva tri liturgijska niza ova četvrta vazmena nedjelja jest nedjelja u kojoj dominira lik Krista kao Dobroga pastira; ukratko, to je „nedjelja Dobroga pastira“. Iz službe riječi ususret nam dolazi utješna vijest: Gospodin je naš pastir, koga da se bojimo?

Da bismo shvatili od koga se to Isus želi razlikovati kad polemički kaže: "Ja sam Pastir dobri"; i: "Svi oni koji su došli prije mene lopovi su i razbojnici" (Iv 10,8), moramo poći od one stranice proroka Ezekielja gdje on govori o izraelskim pastirima. Na to se Isus sigurno htio pozvati. Stari je svijet bio prepun pastira, stvarnih pastira koji su obavljali taj domaći i važni posao; ali, pastirima su se, uz to, nazivali i poglavice, kraljevi, svećenici. A što se podrazumijevalo pod tim nazivom? Eto, baš to govori prorok Ezekiel u teškoj optužnici protiv političkih i vjerskih poglavica izabranoga naroda (pastira u Izraelu): "Jao pastirima Izraelovim koji napasuju sami sebe! Ne moraju li pastiri napasati stado? Mlijekom se hranite, vunom odijevate, ovnovne tovne koljete, a stada ne pasete. Nemoćnih ne krijepite, bolesnih ne liječite, ranjenih ne povijate, zalutalih natrag ne dovodite, izgubljenih ne tražite, nego nasilno i okrutno njima gospodarite. I tako se ovce raspršiše nemajući pastira, i raspršene postadoše plijen zvijerima" (Ez 34,2-5).

Ta slika stavlja nas pred vječni i općenit lik "poglavice" među ljudima. Drugim riječima, ono što smo čuli zapravo je način na koji su poglavice, vladari i mogućnici uvijek zamišljali svoj

odnos s ljudima, svojim podložnicima. Odnos gospodarenja i izrabljivanja: izmumi iz podložnika sve što se bude moglo, kao što se od bijednih ovaca izmuze mlijeko, vuna i meso, ostavljajući ih što je moguće više "ovcama", tj. slabima, bolesnima, ranjenima i nadasve raspršenima, tj. podijeljenima između sebe, da bi nad njima mogli lako gospodariti okrutnošću i nasiljem, kao što kaže Prorok.

Isus je, u svoje vrijeme, gorčinom u srcu konstatirao tu groznu stvarnost gospodarenja koje se ugnijezdi u svakoj ljudskoj vlasti. Govorio je: "Kraljevi naroda (tj. pastiri) gospodare nad njima i oni koji vrše vlast nad njima hoće se zvati dobrotvorima" (usp. Lk 22,25). U poduljem govoru o Dobrom pastiru, Isus govori o tim lažnim ljudskim pastirima s mnogo jasnoće: najamnici su; nije im stalo do ovaca; kad im zaprijeti opasnost, bježe i ostavljaju ovce da ih vuk grabi (usp. Iv 10,12).

Ne treba misliti da on smjera samo na poglavice revnitelje koji su u njegovo vrijeme živjeli. Slika je kudikamo općenitija: žalosna slika gospodarenja čovjeka nad čovjekom, vlasti kao podjarmljivanja i izrabljivanja slabih. To je ukorijenjeno u ljudskom egoizmu, pa je stoga vječno. To je gospodarenje kroz duga stoljeća sebi ponekad davalo ljudsko lice, ponekad se pokrivalo čovjekoljubljem, ali ako se zakopa malo dublje, vidi se – uz nekoliko izuzetaka (jer je bilo i svetih kraljeva!) da se – s obzirom na Kristovo vrijeme – situacija nije izmijenila. Ima na svijetu još i sada područja gdje je situacija gora negoli u Kristovo vrijeme, gdje čovjek gospodari nad čovjekom okrutno i nasilno. Čovječanstvo nije nikada bilo bez tirana, pa to nije ni danas.

Zašto se onda Isus poslužio slikom koja je u ljudskom životu i iskustvu toliko puta kompromitirana? Zašto sebe nazivlje „dobrim pastirom“, a nas i dalje nazivlje "stodom"? Zar se ne plaši da će, nazivajući nas svojim "ovcama", izazvati našu osjetljivost, povrijediti naše dostojanstvo slobodnih ljudi? Znamo i kakav je odgovor na to: Bog se, uza sve ljudske zloporabe, nikada nije odrekao svoga naziva "kralja". Govoreći na usta proroka Ezekiela, poslije optužbe koju smo čuli, on nadodaje: "Evo me, sam ću potražiti ovce svoje i sam ću ih pasti. Kao što se pastir brine za ovce svoje.. i ja ću se pobrinuti za svoje ovce i skupit ću ih iz svih mjesta u koja se raspršiše... Postavit ću jednoga pastira koji će ih pasti" (Ez 34,11-12.23).

Dolazeći na svijet, Isus se predstavio kao onaj od Boga obećani pastir sa svim karakteristikama pastira. On poznaje i

ljubi svoje ovce; zove ih imenom; za njega one nisu samo broj, nego su ljubljene osobe. On ih pase, brani ih, daje im život, a ne oduzima ga; traži izgublenu i radosno je vraća u ovčinjak; prikuplja raspršene ovce. Drugim riječima, on je pastir na službu stada, čak dotle da za njih daje život: Pastir dobri daje život za ovce (Iv 10,11). On je savršena opreka ljudskom poglavici i vođi. A vi ne tako! Tko zapovijeda, neka bude poslužnik svima (usp. Lk 22,26). Govorio je: Vi mene zovete Učiteljem i pravo velite; a ja, Učitelj, oprah vam noge (usp. Iv 13,13 sl.). Nisam došao da mi služe, nego da ja služim (Mt 20,28), tj. nisam došao da mene pasu, nego da ja pasem druge. Radi toga je lik Dobroga pastira kod sv. Ivana nadopunjena likom Janjeta koje daje život da oduzme grijeh svijeta (usp. Iv 1,29). Janje koje sjedi nasred prijestolja bit će njihov pastir i vodit će ih na izvore žive vode (Otk 7,17). Ima li išta što je dalje od vlasti negoli je janje?

Biti ovčica takvog pastira nije poniženje, nego je spasenje. On je prvi mučenik nasilja. I on je doveden kao ovca na klaonicu, ali je svojim mučeništvom započeo posvemašnji preokret vrijednosti i u ljudskim odnosima stvorio novu mogućnost. Od sada pa unaprijed istinska slava neće biti u tome da drugi služe nama i da podanici nas uzdržavaju, nego, naprotiv, da mi njima služimo i da mi njih hranimo. Eto zašto se mi kršćani nećemo ni najmanje strašiti, niti će nas smetati kad čujemo da nas nazivaju „stadom koje on pase“. Taj naziv ćemo rado prihvaćati.

Današnji čovjek s prezirom odbacuje ulogu “ovce”. Međutim, on je to u cijelosti. Makar mi i ne opažamo, puštamo da nas kao slijepce vode svim vrstama manipulacije i skrivenog uvjeravanja. Drugi stvaraju uzorke blagostanja i ponašanja, ideale i ostvarenja napretka, a mi za tim kaskamo. Idemo za njim iz bojazni da ne izgubimo korak, zaglušeni bukom sredstava priopćavanja. Reklama nas zarobljuje i pretvara u plagijate. Jedemo ono što nam drugi kažu, oblačimo se onako kako nas drugi uče. Promatrajte samo kako se odvija život masa u nekom velikom modernom gradu: to je u stvari žalosna slika stada koje zajedno izlazi, komeša se i tiska, u određene sate, u tramvajima i podzemnim željeznicama, hrani se istom hranom koju su pripravili drugi – bilo to jelo ili dnevne novine – a zatim, navečer, ponovno ulazi u ovčinjak, prazno od sebe i od slobode: “Ko ovčice izlaze iz tora, što ne znaju” (Dante, Čist. II, 79 sl).

Krist nam predlaže da s njim pokušamo oslobođenje. Gdje je Duh Gospodnji, tu je sloboda (usp. 2 Kor 3,17), tu na

površinu izlazi osoba s neponovljivim bogatstvom i sa svojim jasnim ciljem; izlazi na površinu Božje dijete “još sakriveno”, o kojemu govori drugo čitanje današnje mise.

U kojem smislu sloboda? U tom smislu što Gospodin našu osobnost ne umrtvljuje nego joj pomaže da raste, da se oblikuje; on nas “poosobljuje” svojom spoznajom i svojom ljubavlju; čini se da od nas rađa novo stvorenje svjesno i snažno stvorenje, stvorenje s kojim svijet ne može manipulirati, jer više nije pod njegovim zahvatom: Tko mene slijedi, sigurno neće ići po tami, nego će imati svjetlo koje vodi u život (Iv 8,12); tko ide po svjetlu, zna razlučivati stvari, vrijednosti; zna razlikovati sjene od stvarnosti.

Ovo razmatranje mora u nama opet razbuditi radosni osjećaj naše pripadnosti Kristu, Dobrom pastiru, uvjerenje da nas on pozna i ljubi. Ali, isto tako, mora probuditi i obvezu da ga ne izdamo i upadnemo u druga teška podaništva i robovanja. Isus nam daje i znak po kom raspoznajemo jesmo li iz njegova ovčinjaka: Moje ovce slušaju moj glas, ja ih poznajem i one idu za mnom (usp. Iv 10,4.16). Raspoznajemo li mi Kristov glas i posred tisuća poziva svijeta? Jesmo li mi spremni i sposobni da se trgnemo na zvuk njegova glasa i u ovom času?

Primičući se euharistiji, koja je stvarni susret s dobrim pastirom, ponizno i pouzdano ponovimo Kristu svoje prijanjanje riječima psalma: Gospodine, mi i jesmo (i želimo biti!) narod tvoj, ovce paše tvoje (usp. Ps 79,13).

PETA VAZMENA NEDJELJA

Čitanja: Dj 9,26-31; 1 Iv 3,18-24; Iv 15,1-18;

“JA SAM TRS, VI STE MLADICE”

Razmišljati nad ovim Isusovim riječima o trsu i mladicama, znači razmišljati o odnosu koji nas s njime povezuje u njegovoj najdubljoj dimenziji: Ja sam trs, vi ste mladice. Taj je odnos čak i jači od odnosa koji postoji između pastira i njegova stada, o čemu smo razmišljali prošle nedjelje. U današnjem evanđelju otkrivamo gdje je zapravo “nutarnja snaga” naše vjere (usp. 2 Tim 3,5).

Mislimo na prirodnu stvarnost iz koje je uzeta slika. Je li išta tako usko između sebe povezano kao što su povezani trs i

njegova mladica? Mladica je nastavak i produžetak trsa. Iz njega joj dolazi toliko potrebni sok koji je hrani, vlažnost tla i sve ono što mladica dalje pretvara u grožđe, pod zrakama ljetnoga sunca. Ako trs ne hrani mladicu, ona ne može ništa proizvesti, ama baš ništa: ni listić s viticama, ni zrno grožđa, ama baš ništa. Istu istinu naglašava sv. Pavao slikom o tijelu i udovima: Krist je Glava tijela, a to je Crkva, a svaki je kršćanin ud tog tijela (usp. Rim 12,4 sl.; 1 Kor 12,12 sl.). Ni ud, ako je odijeljen od ostalog tijela, ne može učiniti ništa.

Gdje počiva taj odnos, ako se primijeni na nas ljude? Zar se on ne protivi našem osjećaju za autonomiju i slobodu, tj. našem osjećaju da smo sve a ne dio? On počiva na jednom točno određenom događaju koji sv. Pavao - služeći se slikom iz ratarstva - nazivlje kalemljenje ili navrtanje. Mi smo po naravi bili divlje masline, ali mi smo po krštenju nakalemljeni na Krista (usp. Rim 11,16 sl.); postali smo mladice pravoga trsa i grane dobre masline. A sve to snagom Duha Svetoga koji nam je dan (Rim 5,5). Između mladice i trsa jest Duh Sveti!

Koji je onda naš zadatak kao mladica? Čuli smo, sv. Ivan ima omiljelu riječ da bi to izrazio: riječ "ostati" (razumije se, sjedinjeni s trsom, a to je Krist): Ostanite u meni i ja ću ostati u vama. Ako ne ostanete u meni... Tko ostaje u meni... Ostati vezani uz trs i ostati u Kristu Isus znači, prije svega, ne odbaciti obveze prihvaćene na krštenju, ne otisnuti se u daleki kraj, kao razmetni sin, biti svjestan da se od Krista može odvojiti samo jednom, kao jednim skokom podavajući se življenju u svjesnom i hotimičnom grijehu, ali se može odvijati i pomalo, a da to i ne opažamo dan za danom, nevjernost za nevjernošću, propust za propustom, nagodba za nagodbom, izostavljanjem prije pričesti, zatim i mise, a onda i molitve i, na kraju, svega.

Ostati u Kristu Isusu znači i nešto pozitivno, tj. ostati "u njegovoj ljubavi" (Iv 15,9). Razumije se, u ljubavi koju on ima prema nama, više negoli u ljubavi koju mi imamo prema njemu. Dakle, znači dopustiti mu da nas ljubi, da se u nas izlijeva njegov "sok", a to je njegov Duh, izbjegavajući da između njega i nas stavljamo nepremostivu ogradu samodostatnosti, nehaja i grijeha.

Isus uporno traži hitnost ostajanja u njemu i omogućuje nam da uočimo sudbonosne posljedice odcjepljenja od njega. Mladica koja ne ostaje u jedinstvu s trsom suši se, ne donosi ploda, siječe se i baca u oganj; nije više ni za što, jer trsovo drvo

– za razliku od drugog drveća koje, posječeno, služi u mnoge svrhe – nije korisno za nijednu drugu svrhu osim za rađanje grožđa (usp. Ez 15,1 sl.). Može netko naizgled živjeti sasvim strogim životom, biti sasvim zdrav, pun ideja, proizvoditi snagu, poslove, rađati djecu, a pred Božjim očima biti suho drvo, drvo koje se baca u vatru netom prođe vrijeme jematve.

Dakle, ostati u Kristu znači ostajati u njegovoj ljubavi, u njegovu zakonu. Ponekada ostajati u križu, “s njim ostajati u kušnjama” (usp. Lk 22,28). Ali ne ostajati samo ostajući u onom djetinjem stanju iz časa krštenja, kad je mladica tek izbila ili nakalemljena, nego rasti prema Glavi (usp. Ef 4,15), postajati odrasli i zreli u nevjeri, tj. donositi plod dobrih djela.

Za takav rast trebamo biti rezani i pustiti neka nas obrezuju: On (Otac moj siječe svaku mladicu koja ne rađa roda da rodi više roda (Iv 15,2). Što znači sječa je? Znači da reže suvišne zametke (neuredne želje i naklonosti), da bi svu svoju energiju usredotočila u samom jednom pravcu i tako uistinu rasla. Seljak je sasvim pomnjev kad se loza napunja grožđem, da otkrije i otkine suhe i suvišne ogranke, da ne bi ometali zrenje svega ostaloga. I zaista je velika milost znati u vrijeme toga obrezivanja prepoznati ruku Očevu i ne preklinjati, smatrajući se žrtvama koje progoni neka zla sudbina.

Vi ste već čisti zbog riječi koju sam vam rekao, kaže Isus svojim učenicima (Iv 15,2). Dakle, evanđelje, koje je Božja riječ u Isusu Kristu, jest kao obrezivanje i kijaštrenje, i predstavlja temeljnu askezu kršćanstva. Ono udara požude (Mamona s njegovim pratiocima, tijelo s njegovim pohotama), ukratko, sve ono što nas rasiplje na tolike isprazne planove i zemaljske želje; a osnažuje zdrave i duhovne snage; usredotočuje nas na istinske vrijednosti a lomi zle snage. Božja riječ uistinu se objavljuje kao oštri dvosjekli mač u rukama obrezivača (Otk 1,16).

Moram se potruditi da u ovome svjetlu gledamo ne samo naše osobne patnje – žalosti, bolesti, tjeskobe koje udaraju svakoga od nas ili našu obitelj – nego i onu veliku sveopću patnju koja muči naše društvo i čitav svijet, uključujući i onu najtajanstveniju od svih, a to je patnja nevinih. Već dosta godina mučimo se u krizi koja odaje našu nemoć da uspostavimo mir i red u građanskom zajedničkom životu, da se sporazumijemo i dokrajčimo mržnju i nasilje. A i to je nužno obrezivanje naše oholosti i ljudske preuzetnosti. Možda Gospodin ide u potragu

za nama na sve moguće načine kako bismo shvatili da bez njega zaista ne možemo ništa učiniti (Iv 15,5).

To je pouka na koju društvo olako zaboravi, netom mu uspije da nekoliko godina proživi bez ratova i bez velikih tragedija. Duh Babilona – tj. preuzetnosti da sami gradimo kuću – uvijek vrebava. Čujemo kako mnogi naši politički vođe prave sasvim ambiciozne programe, kako svaki svoj govor završavaju obećanjem mira, pravde i slobode. Ali sve to kao da ovisi o njima, ili, u najvišu ruku, od dobre volje sviju; kao da ne treba nikakve povezanosti s evanđeljem i s Bogom, da bismo sačuvali neke vrijednosti, uključujući onu najbitniju od svih, a to je poštivanje života. Kao da se mržnja može svladati drukčije negoli ljubavlju; kao da je Kristov dolazak na svijet bio samo luksuz i suvišak, a ne neophodna potreba za spasenje sviju. Sve je to zaista jedna strašna varka od koje nas Bog mora osloboditi, jer ćemo se, inače, vratiti u poganstvo kakvo je bilo prije Krista. A da bi nas od te varke oslobodio, Bogu nije potrebno da nam šalje teške kazne; njemu je dovoljno da nas ostavi neka nešto učinimo sami, i tako sami, među ruševinama i u plaču, uvidimo što smo sami sposobni učiniti: Ako Gospodin ne gradi kuću, uzalud se muče graditelji (Ps 127,1).

Kristova riječ o trsu i mladicama poprima novo značenje baš sada, kada prelazimo na euharistijski i žrtveni dio naše mise. Sad ćemo posvetiti vino koje je izažeto iz onoga “pravog trsa” u tijesku muke. Mi posvećujemo „plod trsa“, ali posvećujemo i plod “rada ruku čovječjih” tj. mladice. Bog nama uzvraća kao piće spasenja ono što smo mi njemu prikazali pod znakom vina.

ŠESTA VAZMENA NEDJELJA

Čitanja: Dj 10,25.27.34-35.44-48; 1 Iv 4,7-10; Iv 15,9-17;

KRŠĆANSKI POJAM AGAPE

Ivan je najizvršniji Isusov “svjedok – očevidac”. Bio je s njime od prvoga časa (usp. Iv 1,35 sl.); zajedno s Petrom i svojim bratom Jakovom, bio je prisutan kod preobraženja i kod Isusove agonije u Getsemaniju (usp. Mk 14,33), a bio je i među prvim svjedocima uskrsnuća (usp. Iv 20,2 sl.). On sam se u evanđelju predstavlja kao “onaj koji je vidio” (Iv 19,35). Uz to, Ivan se još češće predstavlja kao “učenik kojega je Isus ljubio” (usp. Iv

13,23; 19,26;20,2). Njegovo glavno svjedočanstvo ne odnosi se na Isusova djela, nego na njegovu ljubav.

Danas nam je bogoslužje omogućilo da ga čujemo baš u svojstvu svjedoka Kristove ljubav. Međutim, da bismo bez kolebanja prihvatili njegovo svjedočanstvo, moramo prije rasvijetliti problem koji nam se, može se reći, javlja svaki put kad čitamo Ivanovo evanđelje. Danas nam je Ivan iznio divan govor o ljubavi, koji je Isus izrekao u cenakulu, par sati prije svoje muke. Pitamo se: je li moguće da je Isus stvarno sve to rekao, dok je bio u životu, učenicima koji su bili “spori i tvrda srca za vjerovanje” da vjeruju i ono što je bilo jednostavnije od ovoga? Iz tumačenja koje evanđelist daje na Isusove riječi (drugo današnje čitanje), opažamo da su misli koje smo čuli u evanđelju iste misli koje je Ivan obrađivao i propovijedao svojim Crkvama oko stote godine. Kako se sve to slaže s povijesnom utvrđenosti pri povijesti?

Odgovor imamo u onim riječima koje sam Ivan stavlja u Isusova usta na Posljednjoj večeri: Imao bih vam još mnogo reći, ali sada ne možete nositi. Ali kada dođe on, Duh Istine, uvest će vas u svu istinu... On će uzeti od onoga što je moje i to će objaviti vama (Iv 16,12-14); Duh Sveti će vas sjetiti svega što je rekao Isus i naučit će vas sve (usp. Iv 14,26). Isusova objava o Očevoj i svojoj ljubavi prema ljudima bila je upravo jedna od onih stvari koje učenici još nisu mogli “nositi”. A baš je ta ljubav bila u Isusovoj duši u času kad je bio s učenicima na Posljednjoj večeri, i nije mogla a da ne zasvijetli, tu i tamo, iz njegovih riječi i njegovih pokreta (npr. u pranju nogu i, nadalje, u ustanovljenju euharistije). Kad Ivan, kasnije, pišući evanđelje, Isusu pripisuje one riječi koje smo čuli, ne pripisuje mu ništa “tuđe”; to su zaista Isusove misli koje Duh Sveti prizivlje u pameti evanđelista ; to su njegove kretnje koje Duh Sveti rasvijetljuje, dajući snagu evanđelistovu pamćenju i inteligenciji. Kad se govori o biblijskom nadahnuću, podrazumijeva se baš to. Ono, uistinu, pretpostavlja vjeru, ali u vjeri jamči i “povijesnu” istinu za riječi koje se u Bibliji čitaju. A riječ koju smo čuli u evanđelju zaista je u punom smislu riječi “riječ Gospodnja” tj. Isusova.

A sada se i izbližega zamislimo nad tim riječima. Što u njima čitamo? U oba ulomka (u drugom čitanju i evanđelju) vidimo opisanu trokatnicu ljubavi: ljubav Oca prema svom sinu Isus Kristu; ljubav Isusa Krista prema ljudima; ljubav ljudi između

sebe: Kao što je Otac mene ljubio, tako sam i ja vas ljubio: ljubite jedni druge.

Drugi put pružala nam se prigoda da govorimo o jednoj ili drugoj od tih ljubavi (ljubavi Božjoj, Kristovoj ljubavi, ili o ljubavi prema bližnjemu). Danas, međutim, moramo sagledati njihovo jedinstvo i onaj nutarnji zakon koji tim jedinstvom upravlja. Taj zakon se zove agape. Ona čisto ljudska, strastvena i naravna ljubav – koja se u grčkom jeziku nazivlje eros – prihvaća ovaj zakon: kao što ja ljubim tebe, tako ti ljubi mene. (“Ljubi me onoliko koliko ja tebe ljubim”, pjeva glumica koja igra glavnu žensku ulogu u poznatoj talijanskoj lirskoj operi.) Radi se o uzajamnoj ljubavi i, stoga, u nekom smislu, o onome “do ut des” (dajem da mi dadeš); to je više traženje negoli davanje.

Evandeoska ljubav – nazvana agape ili karitas – lomi ovaj zatvoreni krug koji vrlo lako postane egoizam udvoje. Temeljni zakon te evandeoske ljubavi jest: kao što sam ja ljubio tebe, tako ti ljubi svoga brata. Ljubav u ovome slučaju ne prestaje teći, nego trajno kola, a s njom kola i život. Nije puki uzvrat nego je dar koji se održava prenošenjem na drugoga, kao što i voda ostaje bistra tekući. Napisano je i ovo: Ljubiti ne znači gledati jedan u drugoga, nego gledati zajedno u istom pravcu. A taj pravac, bez obzira gleda li se unatrag ili unaprijed, uvijek je isti: Bog.

Pa ipak, ta ljubav sva usmjerena “unaprijed”, tj. prema onome kojega moramo ljubiti, ne isključuje uzvrat i zahvalnost, odnosno da ljubimo onoga koji je nas ljubio. Sin uzvrća ljubav Ocu (i to kakvu ljubav!) i od nas traži da mu uzvratimo ljubav: Ostanite – govori uporno – u mojoj ljubavi, a apostol Pavao klikće: Ako tko ne ljubi Gospodina, neka je proklet (1 Kor 16,22). Ali, ovo uzvraćanje ljubavi izražava se baš darivanjem ljubavi drugima koji smo sami primili.

Važnost nove zapovijedi proističe baš odavde i Ivan je iznosi na svjetlo naglašavajući ovaj plan ljubavi više nego ikoji drugi: Ljubite jedni druge, ponavlja nam riječi Isusove (evanđelje), a sam on kaže ljubimo jedni druge (drugo čitanje). Ne učini li se ovaj zadnji korak - od nas k braći - onda onaj dugi lanac ljubavi koja izlazi od Boga Oca ostaje nešto što samo visi u zraku; ljubav dolazi blizu ali nas ne dotiče; ostajemo izvan njezina tijeka, dakle, izvan života i svjetla, jer tko ne ljubi, ostaje u smrti (1 Iv 3,14).

Sv. Pavao je satakao najveću pohvalu agapi, a kaže da sva stoji u ovoj ljubavi darivanja koja se izražava u opraštanju,

u poniznosti, u plemenitosti, u služenju, u dobrostivosti, u povjerenju i u strpljivosti: Ljubav je strpljiva, ljubav je dobrostiva: ljubav ne zavidi, ne hvasta se, ne oholi se. Nije nepristojna, ne traži svoje, ne razdražuje se, zaboravlja i prašta zlo; ne raduje se nepravdi, a raduje se istini. Sve ispričava, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi (1 Kor 13,4-7).

Dakle, čini se, da se sve ono što nam je riječ Božja do sada htjela reći, može sažeti u samu jednu izreku: da budemo ljubljani, moramo ljubiti; da bismo od Oca i Isusa Krista primili ljubav, trebamo ljubav dijeliti braći. Ali, osjećamo da je to samo polovičan zaključak, sasvim lagan za shvaćanje, ali odveć težak za ostvarivanje. U stvari, pravi kršćanski paradoks (prividna besmislica) proizlazi iz dodatka ove druge istine: Da bismo ljubili, trebamo biti ljubljani. Ivan – učenik kojega je Isus ljubio – shvatio je iz iskustva da je sposoban ljubiti samo onaj koji je ljubljen, pa je stoga i napisao u svojoj poslanici: Mi ljubimo, jer je on nas ljubio prije (1 Iv 4,19). (Ono „prije“ razumije se ne samo jednom, u početku, nego trajno, jer je Bog uvijek, u svakom času, onaj koji ljubi prije i koji pretječe.)

To je općeniti zakon i dovoljno je da se ispitamo malko dublje i razvidimo koliko je to i na ljudskom i na psihološkom planu. Naime, samo onaj koji je, barem u početku, okusio ljubav, sposoban je da se toj ljubavi otvori, da se ne plaši ljubiti. Stoga je onaj koji je u djetinjstvu trpio zbog pomanjkanja ljubavi redovito zatvoren i nepovjerljiv i više od svih drugih izložen napasti nasilja. Za vjernika je to početno iskustvo ljubavi ono iskustvo koje počinje u krštenju s ulivenim darom agape (bogoslovne kreposti ljubavi); ali je iskustvo koje samo konkretna ljubav prema braći može “razvijati” i učiniti svjesnim.

Čini se da je sami Isus bratskoj ljubavi dodijelio zadatak da bude uspješni znak ljubavi prema Ocu: Da svijet upozna da si ih ti (Oče) ljubio kao što si mene ljubio (Iv 17,23). Grešnik i onaj koji je daleko od Boga tako će saznati da postoji Bog koji i njega traži i koji mu oprašta, samo ako postoji brat koji ga traži, za njega se interesira, oprašta mu u Božje ime. Siromah, bolesnik i starija napuštena osoba otkrit će da postoji neki Otac i za njega, samo ako vidi brata koji se, u Isusovo ime, njemu primakne, s njim podijeli svoj kruh i na sebe preuzme jedan dijelak njegove tuge. Bog nas je stvorio da budemo uzajamno odgovorni jedni za druge; hoće da se onaj, koji je osjetio što to znači bit ljubljen od Boga, potruži da i drugi dožive to isto iskustvo na samo jedan

moćni način, a to je da ih ljubi, i to stvarno ljubi, ne riječju i jezikom, nego djelom i iskreno (1 Iv 3,18).

U ovim nedjeljama po Uskrsu mi, preko čitanja iz Djela apostolskih, obnavljamo uspomenu na rađanje prvotne kršćanske zajednice, one o kojoj se kaže da je bila "jedno srce i jedna duša" (prvo čitanje druge vazmene nedjelje) i da je bila puna Duha Svetoga (prvo današnje čitanje). To je ono povijesno ostvarenje za kojim ide i teži kršćanska agapa: da bude zajednica braće u kojoj Božja ljubav potiče na suživljenje u svemu onome što zajednica ima, uključujući i materijalna dobra.

Najbolji uzorak svake agape, bila ona osobna ili zajednička, ipak je Isus Krist. On je sve primio od Oca (usp. Mt 11,27), ali je sve ono što je primio dao „za život svijeta“, uključujući i svoje tijelo. Euharistija koju sada slavimo živi je spomen na tu agapu, tako da je i sama riječ "agapa" ubrzo označavala za kršćane euharistijsko jelo zajednice. Ona je spomen na najveću agapu što je ima, jer, kao što smo danas čuli iz usta samoga Krista, nitko nema veće ljubavi od ove: položiti vlastiti život za svoje prijatelje.

UZAŠAŠĆE GOSPODINOVO

Čitanja: Dj 1,1-11; Ef 1,17-23; Mk 16,15-20;

S NAMA SVE DO KONCA SVIJETA

Danas svetkujemo zaključno otajstvo Isusova života: njegovo Uzašašće na nebo. Kao što to često činimo, pitamo se dvije stvari: prvo, koji je povijesni sadržaj ovoga otajstva, tj. što ono slavi; drugo, koji je njegov duhovni sadržaj, tj. što to znači za Crkvu i za nas.

"Povijesnu" činjenicu obnovilo je s podosta pojedinosti prvo čitanje iz Djela apostolskih, a u drugom čitanju Pavao na neizravan i aluzivan način (Postavljajući ga "sebi s desne strane na nebesima"), a na sintetičan i jasan način Marko u ulomku evanđelja: Pošto im je ovako govorio, Gospodin Isus bi uznesen na nebo i sjede Bogu s desne strane.

Sve donedavno ovaj je opis, doduše, tražio čin vjere, ali je bio shvatljiv i ostavljao nas je mirne. Nebo se još zamišljalo, kao i u Isusovo vrijeme, nekim tajanstvenim i praznim prostorom koji je nad našom zemljom i u kojem prebiva Bog. Međutim, danas postaje sve težim nastavljati takvim zamišljanjem po

shemi na tri plana svijeta (nebo, zemlja, podzemlje). Otkako je čovjek svojim strojevima povrijedio prostornosti ovoga neba, mi se sve više uvjeravamo da ne postoji nebo poput onoga koje smo mi zamišljali kroz tolika stoljeća.

Kakvo, onda, značenje ima kad kažemo da je Isus uzašao na nebo? Odgovor imamo u samom evanđelju: Bi uznesen na nebo, tj. sjede Bogu s desne strane. Isus ne ulazi u neko "mjesto", nego u novu "dimenziju", gdje više nemaju smisla naši izrazi "gore" i "dolje", "naprijed" i "natrag". Ići u nebo znači ići k Bogu; biti u nebu znači biti kod Boga. Neba kao takvog nema, ali se formira odmah u onom istom času u kom prvo stvorenje konačno stiže k Bogu; nebo se, dakle, formira uskrsnućem i uzvišenjem Kristovim (W. Kasper). Isus nije ušao u neko nebo koje je već postojalo, nego je pošao da formirati nebo: Idem da vam pripravim mjesto. Kad odem te vam priprelim mjesto, vratit ću se da vas uzmem k sebi i da vi budete gdje sam ja (Iv 14,2-3). Eto, nebo je tijelo uskrsloga Krista s kojim će se ponovno združiti svi spašeni da budu s njime samo jedan Duh (usp. 1 Kor 6,17; 15,49 sl.). Nebo je onaj tajanstveni "hram" o kojem se govori u Otkrivenju: "Janje" gdje stoji kao "zaklano" (Otk 5,6), hram porušen i opet podignut (usp. Iv 2,19).

Što nam potvrđuje svetkovina Uzašašća? Potvrđuje nam da je Isus pošao k Ocu. Već nekoliko nedjelja slušamo kako Isus govori: Idem k Ocu; ako ja ne otiđem...; evo, sada dolazim k tebi, Oče. Ići k Ocu ne znači samo ostaviti ovu zemlju, koliko biti proslavljen, ići da primiš prijestolje u novom uvjetu stečenom utjelovljenjem i uskrsnućem. Krista je Otac i kao čovjeka, s njegovim tijelom, proslavio onom slavom koju je on, kao Božji Sin, imao i prije postanka svijeta (usp. Iv 17,5). S njim je i jedan komadić našega svemira konačno stigao k Bogu i od njega primljen. Dakle, radi se o "prvini" koja zahtijeva i nastavak, ili, bolje, o Glavi koja nanovo traži svoje tijelo, a to je Crkva. Stoga smo s njime i svi mi uzašli u nadi i u obećanju; postavili smo kandidaturu da jednoga dana budemo s našom Glavom i s našim Učiteljem kod Boga: "Danas se spominjemo i slavimo dan, kad je naša bijedna narav bila uzdignuta u Kristu sve do prijestolja Boga Oca", kaže sv. Leon Veliki. Dakle, Uzašašće potvrđuje da je Isus pošao k Ocu i da ćemo i mi poći k Ocu.

Ali, Uzašašće potvrđuje da je Isus i s nama. Pošao je k Ocu i vratit će se k nama (kao i što je uzišao, kaže anđeo apostolima). Ali on je još i već s nama ("još", s obzirom na prvi

dolazak u utjelovljenju, a “već” s obzirom na drugi dolazak, jer je eshatologija već započeta s uskrsnućem). Ostani s nama, molila su ga ona dvojica učenika iz Emausa, i on je zaista ostao: Ja sam s vama u sve vrijeme sve do svršetka svijeta (Mt 28,20).

Godine 35., pet godina nakon smrti, ipak je mogao reći Saulu: Zašto me progoniš?, što je znak da je na neki način još bio prisutan među ljudima. “On silazeći k nama nije napustio nebo, niti se udaljio od nas, kad je ponovno uzašao na nebo”, kaže sv. Augustin.

Istina, ta njegova prisutnost nije kao ona prva. Krist je ubijen u tijelu, ali živi Duhom (usp. 1 Pt 3,18): dakle, njegova prisutnost nije više po tijelu nego po Duhu. A baš ta nova prisutnost ima prednost pred onom prvom, jer Isus može reći: Vama je bolje da ja odem, da Duh dođe k vama (usp. Iv 16,7). U ovom novom stanju on se zaista može ponazočiti svakom čovjeku, na svakoj točki zemlje i povijesti, a ne samo svojim suvremenicima Židovima. On je suvremenik svakoga čovjeka i svakog pokoljenja. On je naš suvremenik.

Svetkovina Uzašašća nudi nam način kako svake godine iznova raspaliti novim svjetlom najveću sigurnost svoga života: Isus živi i još je s nama! I našu najveću nadu: Mi ćemo poći i biti s njime uz Oca! Tko god je položio ovu nadu u njega, čisti se od grijeha kao što je on čist, piše apostol sv. Ivan (1 Iv 3,3). Ne samo da čisti samoga sebe, nego svaki koji ima tu nadu, ne ostaje zuriti u nebo, kao što su onoga dana učinili apostoli, nego tu nadu pretvara u zauzetost i u svjedočenje: Tada oni odoše i počеше propovijedati svuda – čitamo na završetku današnjega evanđelja. Idimo i mi ponizno, znajući u kakvim posudama nosimo tu nadu, ali idimo odvažno.

Euharistija nas svake nedjelje posvećuje za ovaj zadatak: Krist je pošao u nebo, mi se vraćamo u grad, očekujući da “budemo obučeni u snagu odozgo”.

DUHOVI

Čitanja: Dj 2,1-11; 1 Kor 12,3b-7.12-13;lv 20,19-23;

DUH SVETI U POVIJESTI SPASENJA

Djela apostolska pripovijedaju neobičnu zgodicu: kad je Pavao došao u Efez, nađe neke učenike i zapita ih: Jeste li primili Duha Svetoga kad ste postali vjernici? Odgovoriše mu:

Ne, nismo ni čuli da postoji Duh Sveti (Dj 19,1 sl.). Kad bismo danas postavili to isto pitanje mnogim kršćanima, možda bismo čuli isti odgovor: znadu, doduše, da postoji, neki Duh Sveti, ali to je i sve što o njemu znaju, a sve ostalo im je nepoznato: ni tko je, u stvari, Duh Sveti, ni što on znači za njihov život. Danas nam se pruža jedinstvena prilika, u tijeku liturgijske godine, da obavimo to bitno istraživanje po našu vjeru. Namjeravamo stoga, uz pomoć istoga Duha Svetoga, ponoviti čitavu povijest spasenja, u potrazi za njegovom dragom i tihom prisutnošću.

Netko je, s dosta grubom ali istinitom izrekom, rekao da je nasilje primalja ljudske povijesti, jer nema jače promjene koja, stvarno, nije obilježena ratovima, revolucijama i prolijevanjem krvi. Nije ista stvar i s onom drugom povijesti, povijesti spasenja, u kojoj je glavno lice Bog: njegova primalja je Duh Sveti, tj. snaga i milina ljubavi.

Svaki novi početak, svaki porast u kakvoći, u odvijanju Božjega plana spasenja očituje i posebni su zahvat Božjega Duha. Crkveni oci, posebno grčki, savršeno su prikupili ta sjajna mjesta koja se kroz Bibliju povlače kao neka vrsta crvene niti, da na dan Duhova postanu podnevno svjetlo. Misliš li na stvaranje?, klikće sv. Bazilije. Ono je obavljeno u Duhu Svetom koji je učvrstio i ukrasio nebesa. Misliš li na Kristov dolazak? Duh Sveti je taj dolazak pripremio, a zatim ga, kad je došla punina vremena, i ostvario silazeći nad Mariju. Misliš li na osnutak Crkve? Ona je djelo Duha Svetoga. Misliš li na ponovni dolazak? Duh Sveti ni tada neće biti odsutan, kad mrtvi ustanu iz zemlje i kad se s neba pojavi naš Spasitelj (sv. Bazilije, *Duh Sveti*, 16 i 19).

Potrudimo se da temeljitije proučimo tu veliku viziju, tako da se polako odvija pred našim očima. Sutradan po Uskrsu Isus je listao ponovno po Pismima da bi učenicima protumačio sve što se odnosilo na njega (Lk 24,27). Mi, na dan Duhova, listamo po istim Pismima da otkrijemo u njima sve ono što se odnosi na Duha Svetoga.

Pripovijeda Biblija: U početku stvori Bog nebo i zemlju. Zemlja bijaše pusta i prazna: tama se prostirala nad bezdanom (Post 1,1 sl.). Bijaše zbrka. Ali, gle "Duh Božji" (makar što on u tom času označavao) stade nad njom i nastala svjetlost, razdvajanje, red, sklad. Svaka je stvar poprimila svoje lice i svoje mjesto; vode se izliše u more, povrće i sjemenje niknuše

na zemlji, zvijezde počеше sjati na nebu, i vidje Bog da je dobro (usp. Post 1,25).

Kad je taj svijet bio spreman primiti život ("šest dana kasnije" u slikovitom jeziku Biblije, a milijuni ili milijarde godina kasnije, po računanju znanosti), reče Bog: Načinimo čovjeka na svoju sliku (Post 1,26). On napravi čovjeka od praha zemaljskoga: to je način izražavanja, a kani reći: Bog je sa zakonima evolucije, koje je on sam postavio u materiju, pripremio živuće biće koje je različito od svih ostali bića, a to je čovjek. Različit od drugih, ali još uvijek životinjski, tj. stvorenje koje vode nagoni i iznutra je još bez svjetla razuma. Međutim, i opet zahvaća ona tajanstvena stvarnost koja je lebdjela nad iskonskim vodama – Duh Božji – i čovjekoliki postaje čovjek, životinjsko stvorenje postaje duhovno biće, obdareno razumom i slobodom, iako je to u početku bilo samo u začetku. Bog u njegove nosnice udahne dah života i čovjek postane živa duša (Post 2,7). Biće sposobno da razgovara sa svojim Stvoriteljem, da bude njegov prijatelj, ali i da se buni protiv njega.

Sav Isusov život – a ne samo njegov početak – odvija se pod znakom Duha Svetoga. On je onaj koji vodi sve njegove odluke i vrši čudesa koja on čini nad bolesnicima, nad onima koje je zaposjeo đavao, nad grešnicima. Na Jordanu on je bio pomazan Duhom Svetim i snagom (Dj 10,38) da ponese radosnu vijest siromasima. Isus je "vođen" od Duha Svetoga, a u isto vrijeme on objavljuje Duha Svetoga. Duh Sveti baš na njegovim ustima poprima točne obrise; nije samo Božja snaga, nego je i "osoba" u Bogu; o njemu kaže da će biti poslan učenicima, da će osuditi svijet, da će voditi učenike do pune istine, da će svjedočiti za njega, da će u njima govoriti (usp. Iv 14-16); a Pavao nadodaje da će Duh Sveti posredovati za njih neizrecivim uzdisajima (Rim 8,26).

Kad je završio svoje djelo na zemlji, Isus je proslavljen s desne Očeve. Na zemlji je ostavio svoju Crkvu: jedanaest apostola i nekoliko desetaka učenika. Žive sakriveni i prestrašeni, ne znajući što moraju raditi i što zapravo znači ona zapovijed da idu po svem svijetu i propovijedaju evanđelje. To je, tako reći, još uvijek beživotno i nepokretno tijelo, kao i ono prvoga čovjeka, dok Bog još nije bio udahnuo u njega životni dah.

Međutim, najedanput se, na dan Duhova obnavlja čudo koje je označavalo sve velike početke povijesti, tj. rađanja svijeta, rođenja čovjeka i rođenja Krista (analogija sa stvaranjem

prvoga čovjeka sasvim je uočljiva u Ivanovoj pripovijesti: Dahne u njih i reče im: "Primate Duha Svetoga" (Iv 20,22). Dok su bili sabrani s Marijom u cenakulu, siđe Duh Sveti na njih i „maleno stado“ postade Crkva, tj. tijelo Kristovo, oživljeno onom istom stvarnošću koja je, u utjelovljenju, oživjela njezinu Glavu. Duhovi su rođendan Crkve, kao što je Božić bio rođendan Isusov! Marijina prisutnost u cenakulu služi baš za to da upozori na tu vezu između Isusova rođenja i rođenja Crkve. Ona koja je bila majka Isusova, sada postaje i "majka Crkve".

Napokon se ispunilo ono "nešto novo" što je već odavno Bog najavljivao ljudima (usp. Iz 43,19). Stoga današnje bogoslužje, u pripjevnom psalmu, na događaj Duhova primjenjuje one snažne riječi koje su upotrijebljene da se opjeva čudo stvaranja: Pošalješ li dah svoj, opet nastaju, i tako obnavljaše lice zemlje.

Najočitiji znak da se na zemlji zbililo nešto novo jest ponovno ujedinjivanje ljudskog načina govorenja: kad su apostoli izašli vani, govore tajanstvenim novim jezikom; bolje, govore nekom novom snagom svoj obični jezik, tako da ih razumiju i čude se svi koji ih slušaju – Parti, Elamiti, Grci i Rimljani – kao da govore njihovim materinskim jezikom. To je znak da se opet pronašlo jedinstvo ljudskog roda. Duhovi su protu-Babilon: buneći se na Boga, ljudi su došli dotle da se više nisu mogli sporazumijevati niti između sebe; zemlja je postala "lijeha koja nas čini tako surovim" (Dante Alighieri). Kaže sv. Ireneja: "Sada se nesklad opet usklađuje; narodi sačinjavaju divan zbor da u raznim jezicima slave i hvale Boga, a u Duh k jedinstvu nanovo vodi raspršena plemena i Ocu prinosi prvine svih naroda" (Adv. Haer. III., 17, 2).

U Crkvi se ljudi opet moraju priznavati braćom, opet moraju između sebe komunicirati jednim i istim jezikom, a to je jezik ljubavi kojoj nas je naučio Duh Sveti; bolje, ljubavi "koja je izlivena u našim srcima" po Duha Svetom (Rim 5,5): "Duh Gospodnji ispunja svemir, i sve što on drži ima dar govora" (Ulazna pjesma).

Čudo koje se zbililo na dan Duhova traje i danas. Pisao je jedan stari pisac: "Ako ti netko rekne: Primio si Duha Svetoga, pa zašto onda ne govoriš u svim jezicima?, moraš mu odgovoriti: Ja govorim u svim jezicima, jer sam uključen u Crkvu, Kristovo Tijelo, koja govori sve jezike" (Pisac iz Vi. St., PL, 65,743 sl.). I danas Crkva i govori i razumije jezike svih naroda; shvaća i korisno iskorišćuje kulturu i baštinu svake rase i svakoga

naroda, a svaki narod razumije njezino navješćivanje kao svoje, kao određeno za njega.

Međutim, dok smo u ovom životu, ništa nije nepromjenjivo i definitivno; nepromjenjivo je samo Božje obećanje, a ljudska sloboda i dalje šepa. Stara napast iz Babilona uvijek vreba; pokaže se svaki put kad se nadme oholost („Podignem nešto što će doseći sve do neba“, tj. nešto što će zamijeniti Boga i učiniti ga suvišnim i beskorisnim); svaki put kad mržnja pomuti ljudski govor i svoju hladnu poruku smrti povjeri strašnom govoru bombi i revolvera. Mi smo ustrašeni svjedoci toga u ovim godinama nasilja; na vlastiti račun iskusili smo koliko su istinite one riječ iz današnjega pripjevnog psalma: Ako dah im oduzmeš, ugibaju, i opet se u prah vraćaju.

Stoga ćemo se danas još jače zbiti oko Crkve i zajednički zazvati i na nas i na sav svijet Duha Svetoga koji je Duh izmirenja, jedinstva i mira; Duh koji je, u krštenju, označio početak naše osobne povijesti spasenja, a koji sada može označiti – ako mi to zaista želimo i hoćemo – i početak novoga života u Kristu i u Crkvi. Recimo sa svim žarom: “Dođi, Duše Sveti, napuni srca svojih vjernika; i oganj svoje ljubavi u njima užezi” (poklik prije evanđelja).